

Societatea românească contemporană văzută cu ochii unui străin

România este, în ultimii zece ani, o "societate în tranziție". În timpul revoluției din 1989 s-a presupus, nu numai în România, dar și altundeva, că schimbări mari vor avea loc. Din păcate, schimbarea n-a fost așa de ușoară. Speranțele fuseseră prea optimiste. În special în domeniul economic mai sunt probleme enorme, cum poate observa oricine vizitează țara. Deoarece situația economică n-a fost bună nici în timpul lui Ceaușescu, în anii '90 situația macroeconomică a devenit chiar mai dificilă, conform celor mai mulți indicatori.

Ca în fiecare țară fostă socialistă, tranziția a împărțit populația în câștigători și păgubași. În special cei care au fost în poziții bune încă din era comunistă, au putut să transforme capitalul social în capital economic destul de ușor. Desigur că diferențele între venituri nu sunt așa de enorme ca în Rusia, de exemplu, dar în orice caz se poate spune că cei săraci au devenit tot mai săraci, iar, în același timp, cei bogați au devenit încă și mai bogați. Se pare că problema atinge, mai ales, familiile cu copii, după cum se vede din Tabelul 1. În situația cea mai grea sunt părinții necăsătoriți cu copii, evaluările făcându-se pe diferite nivele de sărăcie.

Tabelul 1. Situația economică familială în funcție de numărul de copii, pe diferite nivele de sărăcie¹

	Sub MM	Între MM și MS	Între MS și MD	Peste MD
Pereche fără copii	6 %	12 %	38 %	44 %
Pereche cu 1 copil	8 %	23 %	47 %	22 %
Pereche cu 2 copii	7 %	36 %	43 %	15 %
Pereche cu 2 sau mai mulți copii	30 %	40 %	23 %	8 %
Un părinte singur cu 1 copil	11 %	41 %	33 %	15 %
Un părinte singur cu peste 2 copii	40 %	36 %	16 %	8 %

Sursă: Cătălin Zamfir, *Dimensions of Poverty*, București, Editura Expert, 1995.

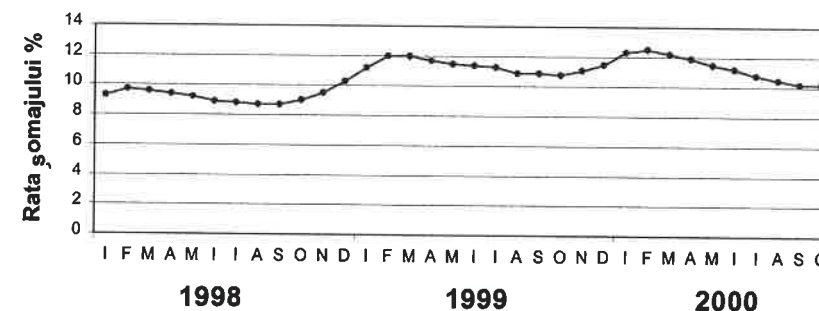
¹ Explicații:

MM - reprezintă standardul minim de supraviețuire precizat de Ministerul Muncii și Protecției Sociale. Măsura sărăciei extreme.

MS - reprezintă standardul minim de supraviețuire, calculat de Institutul de Cercetare a Calității Vieții, bazat pe un "coș de produse necesare" (alimentare ș.a.m.d).

MD - reprezintă standardul decent de supraviețuire, calculat de Institutul de Cercetare a Calității Vieții, bazat pe același "coș de produse necesare".

Eficiența economiei și rata șomajului merg mână în mână. Pe de o parte, se poate spune că restructurarea economică n-a fost destul de drastică, fiindcă în sectoarele industriale de stat mai sunt foarte mulți muncitori neproductivi. Pe de altă parte, rata șomajului a crescut evident după 1989, în orice caz. Rata șomajului din anii 1998-2000 poate fi urmărită în Figura 1.

Figura 1. Rata șomajului în România între anii 1998 și 2000. Sursă: Institutul Național de Statistică și Studii Economice: Indicatori Statistici. <http://www.cns.ro/>. (Graficul este realizat de autor)

Nici sistemul de protecție socială nu funcționează perfect, deși asigurările sociale par să fie destul de bune, pe hârtie. Asistența socială acordată șomerilor pare să fie, în orice caz, ceva nou în România, fiindcă în timpul socialismului nu s-a recunoscut existența șomajului. N-a fost posibil din cauze ideologice - conform teoriilor lui Marx și Lenin șomajul e o problemă exclusiv a societăților capitaliste, adică într-o societate socialistă nu poate exista șomaj.

Învățământul obligatoriu s-a scurtat puțin în România, în deceniul trecut, de la 12 la opt ani, având ca rezultat reducerea numărului de elevi (vezi Tabelul 2). Pe de altă parte, învățământul universitar, mai ales numărul facultăților, s-a dezvoltat mult.

Tabelul 2. Proportia copiilor cuprinși în sistemul de educație

Vârsta	1990/91	1991/92	1992/93	1993/94	1994/95
3-6	54.3	51.9	53.3	50.2	55.2
7-10	90.9	92.4	93.8	96.9	99.4
11-14	91.4	88.8	86.1	86.5	84.6
15-18	90.7	76.1	67.0	63.7	68.9

Sursă: Anuarul statistic 1996, p.259 ; UNDP (United Nations Development Programme) National Human Development Report, Romania 1997.

dezolantă descriere a orașului Constanța și a lumii valahe, aflată “în carantină”, ci și impresionantul portret al unui copil, Adam Marcu, care-l uimește pe scriitorul danez: “După haine părea sărman, dar tot ce avea pe el era atât de curat! Părul îi era pieptănat atât de neted, ochii săi străluceau atât de voioși, fața avea o expresie atât de inteligentă și plină de bunătate, cum n-am mai întâlnit decât la puțini alți copii. L-am întrebat dacă avea de gând să se facă soldat și mi-a răspuns: da, aici trebuie să ne facem cu toții soldați, dar pot să ajung și ofițer – de-aceea vreau să învăț tot ce se poate învăța. Era ceva atât de nevinovat în întreaga-i purtare, atât de nobil, încât sunt sigur că dacă aș fi fost bogat l-aș fi luat îndată sub ocrotirea mea”. (p.184)

Fără să fi cunoscut cu adevărat România, doar atingând-o în trecut, Andersen a înțeles că prin cultură, demnitate, dorință de progres, acele ținuturi constituiau, cu adevărat, prima poartă a Europei. (Vezi Grete Tartler, *Danemarca într-un om*, în România literară, nr. 20, 24-30 mai 2000).

Redacția
Din România literară, nr. 26, 5-11 iulie 2000

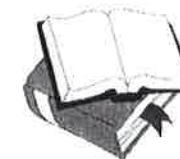
Ș T I R I   C U L T U R A L E

La Galeria Centrului Cultural *SINDAN* din Cluj, în data de 15 decembrie 2000, a fost deschisă o fotoexpoziție cu titlul *Interviewing the City – Interviewând orașul*. Deschiderea expoziției a fost și un prilej adecvat pentru lansarea numărului 5 al revistei *Balkon*, număr dedicat artelor vizuale din “Țara celor 1000 de lacuri”. Directoarea Centrului, artista Maria Rus Bojan, remarca importanța acestui eveniment, într-un context în care promovarea culturilor mai puțin cunoscute în România, precum cea finlandeză, este unul dintre principalele scopuri ale *Fundației Culturale SINDAN*. Clișeele alb-negru din expoziție, realizate într-un format de mari dimensiuni, dezvăluie publicului o experiență artistică trăită în nordul scandinav de către Călin Dan și Joseph Kiraly, adică de grupul *subReal*, aflat o vară la Helsinki, capitala Finlandei.

Proiectul *Interviewing the City* a început în urmă cu câțiva ani la Berlin și la Stuttgart, dezvoltându-se ulterior și la Viena, Amsterdam, Stockholm și Helsinki. Cele patru secțiuni ale proiectului cuprind: “Re-interpretări”, “Cadraje”, “Ascultând sculptura” și o “Scară a morților”.

Revista *Balkon*, ajunsă la al 5-lea număr, apare la Cluj, sub conducerea lui Timotei Nădășan. Destinată unei prezentări a artelor vizuale din Finlanda, revista încearcă o definiție a artei finlandeze, capabilă să-și găsească identitatea, în primul rând între țările nordice. Urmărind o dezvoltare a *specificului finlandez* în artă, nume prestigioase de artiști din Finlanda trec în revistă realizări ale artelor vizuale din această țară.

Din Ziua, 19 decembrie 2000

Predarea limbii române în Finlanda

Este ușor de înțeles că predarea limbii române în cadrul sistemului educațional finlandez a avut loc în primul rând la universitate și sporadic în programul diverselor organizații civice.

Primele cursuri elementare au fost organizate la Universitatea din Helsinki în 1935. Cel care a predat la cursuri a fost Profesorul extraordinar Doctor Oiva J. Tuulio (1878-1941), care a ocupat la universitate un post definit ca cel al “limbilor romanice din sud”, și el a fost într-adevăr un romanist polyvalent. Ministrul României de atunci la Helsinki, Raoul Bossy, a luat inițiativa organizării unor asemenea cursuri; el a fost ministrul României la Helsinki în anii 1934-1936. Primul ministru român la Helsinki a fost numit în 1921 și a fost revocat în 1922 din motive de economie. În anii următori activitatea legației din Helsinki a fost condusă din Stockholm sau din Riga.

Numirea lui Bossy a avut ca scop intensificarea activității diplomatice românești în Finlanda, în toate domeniile, și în cultură. Guvernul de la București își dăduse seama că lipsa unui ministru român în capitala Finlandei aducea prejudicii imaginii României în Finlanda. Cu prilejul centenarului publicării primei versiuni a *Kalevaei*, în 1935, s-a organizat la Helsinki o expoziție de artă populară românească, care a fost deschisă la 23 februarie 1935. Expoziția a fost vizitată de 4.000 de persoane și s-au publicat în presă aproximativ 50 de prezentări sau comentarii despre expoziție. Asociația geografică din Finlanda a organizat o ședință cu prilejul expoziției, la care au luat cuvântul Prof. Dr. Väinö Tanner (primul ministru finlandez la București din 1921 până în 1923), vorbind despre geografia României, și Prof. Dr. Oiva J. Tuulio, vorbind despre limba română. Deschiderea cursurilor de limba română la Universitatea din Helsinki a făcut de asemenea parte din campania de informare despre România. Ulterior, pe la sfârșitul anului 1935, Muzeul Național din Helsinki a mai primit o colecție etnografică românească.

Predarea limbii române s-a continuat în anii '940, sub conducerea secretarului legației române la Helsinki, Dl Grigore Dobrinescu. El a și publicat primul (și până acum singurul) manual de limba română tipărit în Finlanda: *Rumänska för utlänningar*, Helsinki 1947. Dobrinescu s-a stabilit mai târziu în America de Sud, unde a fost profesor de economie la Universitatea din Buenos Aires.

Doctorul Tauno Nurmela, mai târziu profesor de limbi romanice la Universitatea din Turku, a participat la cursurile ținute de Dobrinescu. El a organizat, în anii '960, de mai multe ori câte un curs elementar de limba română, la Universitatea din Turku, pentru studenții de la limbile romanice. Câțiva dintre cursanți au avut ocazia de a-și completa cunoștințele teoretice și practice la cursurile de vară ale Universității din București, ținute la Sinaia, printre care și autorul acestor rânduri.

Tradiția predării limbii române s-a continuat, în anii '970, la Universitatea din Turku, sub formă de cursuri elementare ținute de mine. În sfârșit, la inițiativa mea, s-a înființat, în 1975, de către ministerele de educație de la Helsinki și de la București, un lectorat de limba română la Universitatea din Turku, și, în același timp, un lectorat de limba finlandeză la Universitatea din Cluj. Primul lector de limba română la Turku a fost Dr. Petru Gorcea (1975-1978), mai târziu profesor de literatură română la Universitatea din Pitești și secretar de stat în Ministerul Educației Naționale, în 1997-1998. În total au fost numite șase persoane ca lectori până acum, iar în anii 1986-1989 postul de lector a rămas vacant. În acest moment, studiile de limba română formează o unitate de bază de sine stătătoare a studiilor ciclului al doilea. Studenții vin din domenii diverse, deși, firește, studenții de la limbile romanice constituie majoritatea. Cursurile sunt deschise și pentru studenții de la Åbo Akademi (care este universitatea de limbă suedeză din Turku) ca și pentru alte persoane care au făcut o cerere în acest sens la Facultatea de științe umaniste, pentru a le urmări.

Lectorii de limba română au organizat uneori și cursuri elementare de română la Centrul de limbi străine al Universității din Helsinki.

În funcție de specialități sau interese particulare, lectorii de la Turku și-au extins domeniul de activitate în afara obligațiilor strict legate de programele universitare. Florian Vlădica (1980-1982), în colaborare cu studenții dânsului, a redactat, în 1982, primul număr al publicației *Columna*, o revistă prezentând viața lectoratului, un fel de prelungire a activității didactice propriu-zise. *Columna* și-a conturat profilul și numărul 14 al revistei va apărea în decembrie 2000. Ion Stăvăruș, un traducător merituos din literatura franceză, a luat inițiativa de a traduce și o antologie de poezie lirică populară finlandeză, din colecția concepută și redactată de autorul *Kalevali*, Elias Lönnrot, în 1840. Numele dat de Lönnrot acestei opere de lirică populară era *Kanteletar*, un fel de duh feminin al liricii populare, nume derivat din *kantele*, un străvechi instrument muzical finlandez cu cinci coarde (*Kanteletar. Culegere de rune tradiționale finlandeze alcătuită de Elias Lönnrot*. Antologie, traducere și note de Ion Stăvăruș și Lauri Lindgren. Prefață de Senni Timonen. Editura Univers, București 1985). Ion Stăvruș a publicat și o antologie de poezie românească împreună cu elevii săi, sub titlul *Valikoima Romanian runoja* (adică o "antologie de poezie românească"), Turku 1986. Nicolae Constantinescu (1978-1979 și 1992-1995), folclorist prin formație, a redactat o prezentare generală a culturii populare românești, pentru publicul străin: *Romanian Traditional Culture. An Introduction*, Scripta Ethnologica Aboensia 42, Turku 1996. Lectorul român de azi, doamna Marilena Aldea (1996-), a pus la cale un proiect de dicționar

bilingve (român-finlandez și finlandez-român), cu scopul de a elimina lipsa materialelor didactice în predarea limbii.

Asociația Finlanda-România a organizat, în mai multe perioade, cursuri elementare și de continuare a învățării limbii române la Helsinki, pentru toate persoanele dornice de a învăța limba română.

Prof. univ. Dr. Lauri LINDGREN
Universitatea din Turku

HELSINKI- ORAȘ CULTURAL al anului 2000

Uniunea Europeană a hotărât să desemneze câte un oraș drept oraș cultural, pentru o perioadă de un an, începând din anul 1985. Ideea orașelor culturale s-a înfiripat în Grecia, atunci când ministrul culturii, Melina Mercouri, care a fost și actriță, a subliniat diversitatea culturală a Europei și importanța comunicării între culturi. De aceea, primul oraș cultural a fost **Atena**, căruia i-au urmat Florența, Amsterdamul, Berlinul, Parisul, Glasgowul, Dublinul, Madridul, Anversul, Lisabona, Luxemburgul, Copenhaga și Salonicul. În ultimii ani, **Stockholmul** a fost oraș cultural al anului 1998, iar **Weimarul** al anului 1999.

HELSINKI este unul dintre orașele culturale europene ale anului 2000. Celelalte sunt: **Avignon, Bergen, Bologna, Bruxelles, Cracovia, Praga, Reykjavik și Santiago de Compostela.**

În cursul acestui an, Helsinkiul vrea să ridice calitatea vieții pentru toți locuitorii săi și să-și întărească reputația de oraș internațional al culturii și al științei. Astfel, Helsinkiul își stimulează locuitorii să producă și să consume

cultură. În acest sens, cooperează cu alte țări din regiunea Mării Baltice, în mod special cu orașele St. Petersburg și Tallin.

Directorul proiectului *"Helsinki – oraș cultural"* este *Georg Dolivo*, fostul director al teatrelor de limbă suedeză, de la Helsinki și de la Turku.

Cu ajutorul financiar al Uniunii Europene, Helsinkiul a reușit să aibă bugetul cel mai mare dintre toate orașele culturale ale anului 2000. Astfel, la Helsinki se organizează în total 450 de manifestări culturale, deosebit de variate, plecând de la concerte, spectacole muzicale, expoziții, festivaluri gastronomice, până la sărbători bisericești. Temele centrale ale acestui proiect sunt *știința, tehnologia și viitorul*.

Pe parcursul verii trecute, s-a ivit posibilitatea de a gusta, la Helsinki, specialități gastronomice din toată Europa, la festivalul *"Makujen Piazza"*. (*"Piața a gusturilor"*)

Festivalul numit *"Art goes Kapakka"* (*"Arta coboară în cabaret"*) a prezentat posibilitatea artei de a coborî, în mod concret, în baruri și restaurante. Astfel, diverși artiști, actori sau cântăreți celebri au apărut în mijlocul finlandezilor obișnuși, cântându-le și făcând teatru pentru ei.

Colaborarea cu alte orașe culturale a fost fructuoasă. De exemplu, în Polonia, la Cracovia, s-a pus în scenă un spectacol intitulat *"Codex Calixtinus"*, o reconstituire a slujbei medievale religioase din secolul al XIII-lea, spectacol care va fi prezentat și la Helsinki, la sfârșitul anului 2000. Din Praga a fost prezentă o trupă de teatru, numită *"Archa"*, iar din Reykjavik o trupă muzicală care a interpretat o operă numită *"Balduur"*, în luna septembrie, la Helsinki, având în distribuție dansatori islandezi și finlandezi. La Helsinki au fost prezentate și aspecte ale culturii românești, de exemplu o orchestră de suflători țigani, numită *"Fanfara Ciocârlia"*. Aceasta s-a produs în cadrul *Săptămânii muzicale de la Helsinki* și a interpretat atât muzică tradițională, cât și muzică pop și jazz.

După Helsinki urmează să fie orașe culturale Rotterdam și Porto.

Începând cu anul 2005 va intra în vigoare un alt sistem de a alege orașele culturale: o să fie desemnat un oraș dintr-o țară a Uniunii Europene și un altul dintr-o țară din afara Uniunii Europene. Din acest motiv, și din România o să fie desemnat un oraș cultural. Noi, cei care cunoaștem România, așteptăm cu mare interes desemnarea unuia dintre frumoasele orașe istorice ale României drept oraș cultural european.

Hanna-Riikka KAVASTO
Studentă la Universitatea din Turku

ȘTIRI

CULTURALE:

În Finlanda se vorbește despre România

La Facultatea de Teologie de la **Universitatea din Helsinki** a fost susținută, în data de 14 octombrie 2000, o lucrare de doctorat prezentată de absolventa **Kaisamari Hintikka**, cu titlul: *"The Romanian Orthodox Church and the World Council of Churches, 1961-1977. ("Biserica Ortodoxă Română și Sinodul Mondial al Bisericilor, 1961-1977")*

Aparținând istoriei generale a bisericii, această cercetare a fost condusă de profesorul *Keith Hitchins*, de la Universitatea din Illinois, și de către *Aila Lauha*, profesor la Universitatea din Helsinki. Teza prezintă un studiu de ansamblu asupra Bisericii Ortodoxe Române, văzute în relațiile ei cu mișcarea ecumenică internațională.

Din cauze politice, bisericile ortodoxe din Europa de Est n-au participat, de la bun început, la activitatea *Sinodului Mondial al Bisericilor*, fondat în anul 1948, la Amsterdam. În decembrie 1961, Patriarhia Moscovei, și împreună cu ea și celelalte biserici din Estul Europei, au devenit membre ale *Sinodului*. Prezența masivă a ortodocșilor și, în același mod, reprezentarea bisericilor din statele socialiste au avut menirea să aducă tensiuni noi în sânul asociației. Unul dintre noii membri a fost *Biserica Ortodoxă Română*, care încă din perioada interbelică participase activ la activitatea organizației ecumenice internaționale. Chiar din anii '30, *BOR* a fost deschisă, din punct de vedere ecumenic. *BOR* a fost prima biserică din Estul Europei care a început discuțiile, în plan dogmatic, cu biserica anglicană, discuții care au dus la recunoașterea mutuală reciprocă a preoșimii din cele două biserici. Intrând în *SMB*, *BOR* s-a identificat, în mod evident, cu grupul de biserici din țările socialiste. La început, reprezentanții Patriarhiei Române s-au mulțumit să analizeze rolul propriei biserici în *SMB*. Când, începând cu anul 1964, statul român a început să se desprindă de influența politică a URSS, *BOR* a putut și ea să se distanțeze de grupul bisericilor din țările socialiste, condus de Patriarhia Moscovei. Este important de subliniat faptul că atunci când Patriarhia Moscovei a ridicat obiecții politice față de *SMB*, iar Patriarhia de Constantinopol a ridicat obiecții de natură teologică față de *SMB*, biserica din România a avut un rol de intermediar, constituindu-se într-o adevărată punte de legătură între cele două mari biserici ortodoxe. Acest rol, salutar de altfel, a fost asumat în deplin acord cu direcția generală a politicii

externe a României din acea perioadă, care a vrut să fie percepută ca o țară neutră și pacifistă.

În timp, relațiile dintre *BOR* și *SMB* s-au întărit, prin acceptarea unui funcționar superior român în *SMB* și prin oferta făcută de România de a găzdui diferite reuniuni ale *SMB*. După moartea patriarhului Justinian, însă, mai ales după 1977, contactele dintre *SMB* și *BOR* s-au restrâns. Încălcarea drepturilor omului, în România, atrage tot mai mult atenția forurilor internaționale. În cursul anilor '80, *BOR* s-a izolat tot mai mult, datorită situației politice și economice din țară.

Teza de doctorat susținută recent la Universitatea din Helsinki de către **Kaisamari Hintikka** cuprinde, așadar, un studiu documentat despre relațiile Bisericii Ortodoxe din România cu mișcarea ecumenică internațională. Ideea centrală este aceea că *BOR*, continuând tradiția interbelică, a reușit, chiar și în perioada comunistă, să-și găsească un drum propriu, atât cât a fost posibil printre meandrele politicii interne și externe. Conform celor scrise de **Kaisamari Hintikka**, atitudinea *BOR* a fost întotdeauna una pozitivă, ea reușind, prin aceasta, să se diferențieze de toate celelalte biserici din Europa de Est.

Hanna-Riika KAVASTO

Laura DELICOSTEA

Studente la Universitatea din Turku

Cu ocazia **Zilei Naționale a României**, la data de 29 noiembrie 1999, orele 18.30, la Sala Finlandia din Helsinki, a fost prezentat un concert extraordinar al **Cvartetului de Coarde "Transilvania"**, format din Nicușor Silaghi, Marius Suarasan, Vasile Jucan și George Ducea. Programul a cuprins **Meditații pe K.V.499** de Hans Peter Türk, **Cvartetul Op.18 no.2** de Ludvig van Beethoven, **Cvartetul American Op.96** de A. Dvorak și **Joc din Fluier** de Theodor Grigoriu. Organizat de Ministerul Culturii din România, Asociația de Prietenie Finlanda-România și de Centrul Cultural "Sindan" din Cluj-Napoca în colaborare cu Ambasada României în Finlanda, concertul s-a bucurat de un binemeritat succes.

Redacția

O STUDENTĂ DIN FINLANDA CUNOAȘTE VIAȚA DE ZI CU ZI ȘI TRADIȚIILE DIN ROMÂNIA

... Ea a găsit mai mult decât orfeline și sărăcie ...

În mass-media din Finlanda, România este în general cunoscută mai ales prin casele de copii, copiii străzii sau prin accidentele ecologice. Dar pentru Jenni Tuominen, care are 25 de ani și studiază antropologia culturală, România reprezintă o țară cu o cultură bogată, un amestec sălbatic de tradiții și oameni, un loc unde viața se cere învățată.

Jenni tocmai s-a întors din România, din partea ei de nord-est, din orașul Iași, unde a stat șase luni, adunând material pentru lucrarea ei de diplomă. Ea a revenit în Finlanda cu peste 30 de casete audio conținând interviuri, chestionare, nenumărate însemnări, cu peste 10 kilograme de cărți românești, îndeosebi de literatură, și cu o agendă plină de adrese ale noilor ei prieteni.

Jenni s-a dus în România, ca să studieze problema planificării familiale, acum, la zece ani de la căderea regimului lui Nicolae Ceaușescu, atât de dur în ceea ce privește creșterea demografică. Până la revoluția din 1989, politica oficială era ca familiile să fie încurajate să aibă cât mai mulți copii, planificarea familială fiind condamnată. În realitate, numărul avorturilor ilegale crescuse foarte mult, avortul rămânând încă cea mai răspândită metodă de control a natalității. "Există încă o mulțime de concepții învechite și interdicții foarte răspândite despre metodele contraceptive, pe care planificarea familială n-a reușit nici măcar să le zdruncine", spune Jenni.

Jenni a locuit la o familie de români și s-a străduit să ducă o viață cât mai normală. Ea a studiat limba română doar un an, înainte de plecare, la Centrul de Limbi Străine al Universității din Helsinki, dar n-a întâmpinat dificultăți prea mari de limbă. "Notițele pe care le-am luat zilnic în limba română au

reprezentat o practică eficientă. Notam conversațiile pe care le auzeam și, astfel, vocabularul meu s-a dezvoltat, fără să-mi dau seama”, relatează Jenni.

Europa de Est și România îi erau cunoscute lui Jenni din călătoriile de studiu și vacanțele pe care le-a petrecut acolo.

Studentei finlandeze i-a luat mult timp să învețe obiceiurile românești care sunt bazate pe reciprocitate și reguli nescrise. Când nesiguranța devine un mod de trai, oamenii nu au încredere în structurile oficiale, viața de zi cu zi începe să se bazeze pe sisteme alternative, neoficiale. Nunta este cea mai bună ilustrare a principiului reciprocității.

”La nunta tradițională românească se mănâncă, se bea, se dansează și se cântă până a doua zi. Dimineața mirii primesc cadouri de la nuntași, care de obicei sunt în bani. Oaspeții declară în gura mare sumele pe care le-au dat. Fiind vorba de un fel de împrumut, participarea la nuntă devine obligatorie, iar suma strigată depășește întotdeauna costul tacâmului, constituindu-se într-un fel de ajutor pentru tinerii care pornesc în viață.”

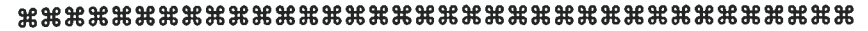
Mediul românesc a surprins-o pe Jenni încontinuu. *”Într-o dimineață când m-am dus afară să-mi ridic poșta, am avut surpriza să asist la tăierea unui porc, în curtea blocului. Este destul de obișnuit să vezi o căruță trasă de un cal în mijlocul traficului. Pe de altă parte, telefoanele celulare, internet-cafeurile și televiziunea prin cablu sunt absolut normale pentru o mulțime de oameni”*, spune Jenni.

Românii sunt obișnuși ca din Europa occidentală să vină în România diverși străini, ca investitori sau ca reprezentanți ai vreunei organizații caritabile. Interesul manifestat de Jenni pentru cultura românească și pentru viața de zi cu zi a impresionat pe mulți în mod pozitiv. Ea intenționează să se întoarcă în România cât de curând, pentru a-și întâlni prietenii de-acolo, de data aceasta. Dar mai întâi ea are foarte mult de lucru la redactarea unei lucrări bazate pe materialele adunate timp de 6 luni în România. Se poate vedea cu ochiul liber cât de preocupată este Jenni de proiectul pe care și l-a ales.

”Românii m-au învățat o mulțime de lucruri despre viața lor și despre felul lor de a fi. A transpune în cuvinte ceea ce am învățat și am trăit acolo este o provocare dificilă, dar, în același timp, minunată.”

Interviu consemnat de Susanna KAAJA, în Helsingin Sanomat, 06. 08. 2000

*Traducerea în limba română
de Jenni TUOMINEN
Studentă la Universitatea din Helsinki*

Aspecte ale

UMANISMULUI ROMÂNESC

În țările românești, *cultura umanistă*, la începuturile ei, îmbracă haina limbii slavone, care nu era numai limbă de cult religios, ci limba de cultură a întregului Răsărit (împreună cu limba greacă), așa după cum limba latină era limba de cultură în Apus.¹

Slavona nu a fost, de altfel, unica limbă de cultură folosită de români în epoca feudală. Așa după cum o dovedesc documentele, cancelariile statelor feudale românești dispuneau de dieci care cunoșteau limba latină, limbă necesară în corespondența diplomatică cu Occidentul, în actele semnate cu Ungaria sau cu Polonia. De asemenea, este cunoscut faptul că în cancelaria domnească din Moldova, alături de limba slavonă, erau folosite limba latină, limba greacă și limba polonă.²

Astfel, pe parcursul secolelor al XIV-lea - al XVI-lea se întâmplă nu numai asimilarea culturii bizantino-slave, ci are loc și o înflorire a culturii în limba slavonă, pe teritoriul patriei noastre. Acest proces va culmina cu apariția creațiilor originale, scrise în limba slavonă.

Cele mai importante scrieri originale, realizate de români, în limba slavonă sunt: *”Cronica lui Ștefan cel Mare”*, *”Cronica lui Macarie”*, *”Cronica lui Eftimie”*, *”Cronica lui Azarie”*, *”Viața Sfântului Nifon”*, și, mai ales, *”Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie”*.

Tradiția poliglotă în statele feudale românești, Țara Românească și Moldova, nu se rezumă numai la folosirea mai multor limbi de cultură în cancelariile domnești, ci se referă la cunoașterea și folosirea de către cărturarii români din secolele al XVII - lea și al XVIII - lea a mai multe limbi de cultură. Fără a înceta să învețe slavona tradițională, aproape toți cărturarii români din această perioadă cunosc *limba latină*, unii dintre ei adăugându-i limba greacă, polona sau chiar italiana, franceza, iar mai apoi germana. Urmările le vom găsi în cultură: **Miron Costin** va compune în limba polonă un poem istoric în versuri și o scriere de informare a străinătății asupra țărilor, poporului și istoriei românești. **Nicolae Milescu Spătarul** va scrie în limba latină o expunere a credinței ortodoxe, pentru savanții de la Port-Royal, scriere care va deveni

prima lucrare românească tipărită la Paris. Boierul **Udriște Năsturel** va traduce celebra operă medievală occidentală *“Imitatio Christi”*, din limba latină în slavonă, după cum va traduce și romanul popular *“Varlaam și Ioasaf”*, din slavonă în limba română.³ **Nicolae Costin** va traduce și prelucra din latinește opera *“Ceasornicul domnilor”* de Guevara.

Această tradiție poliglotă își va găsi punctul culminant în opera lui Dimitrie Cantemir, care îi citea tatălui său în slavonește, traducându-i, dar și-a scris opera în românește, în grecește și în latinește. El va deveni celebru prin două scrieri în limba latină: *“Istoria Imperiului Otoman”* și *“Descrierea Moldovei”*, ultima scrisă la cererea Academiei din Berlin.

În secolul al XV-lea, după căderea Constantinopolului (1453), se remarcă **rolul Țărilor Române în lunga rezistență și apoi în renașterea națională a popoarelor din Peninsula Balcanică**.⁴ Datorită unui complex de factori - geografici, economici, social - politici, istorici, ca și datorită rezistenței tenace a poporului român, Țările Române n-au putut fi transformate în pašalâcuri, așa cum se întâmplase cu popoarele din Peninsula Balcanică, ele fiind “închinată” Porții și obligate la plata unui tribut. Principatele Dunărene au continuat să fie două state suverane, dar sub suzeranitatea Porții. Pe plan intern, structura însăși a societății românești nu se schimbă: românii își fac o politică internă proprie, își duc propria lor viață economică și creează o cultură proprie. Românii și-au păstrat “legea” și tradițiile. Trebuie subliniat faptul că, la fel ca și pentru celelalte popoare din Peninsula Balcanică, pentru români **biserica**⁵ a avut un rol deosebit de important, reprezentând singura instituție capabilă să concentreze forțele naționale împotriva Porții. De aceea șefii religioși devin și șefi politici.

Astfel, în fața pericolului turcesc s-a format o adevărată coaliție a statelor interesate în stăvilirea expansiunii turcești. În acest context trebuie analizat și rolul avut de pământul, poporul și cultura română în destinele politice și culturale ale întregului sud-est european. Oazele libertății au fost, în aceste condiții, Țările Române și Rusia.

După 1453, schimburile culturale cu sud-estul Europei se intensifică, **românii** din ambele state românești **devenind susținători ai lumii creștine supuse turcilor**. Este vorba de un ajutor care e nu numai religios, ci și politic. Astfel, numeroși refugiați politici sârbi vin în Țările Române, în secolul al XVI-lea. De pildă, Despina, soția lui Neagoe Basarab și Elena, doamna lui Petru Rareș, fac parte din familia domnitoare a Serbiei, familia Brancovici. Acum se copiază și se aduc de la Muntele Athos cele mai multe manuscrise în slavona sârbească, centrul lor principal de răspândire fiind Mănăstirea Bistrița din Oltenia. Înseamnă că din secolul al XVI-lea schimburile culturale dintre români și lumea sud-slavă capătă un dublu sens. După terminarea fenomenului de **asimilare a culturii slavo - bizantine** începe și unul de **iradiere culturală** în

tot spațiul sud-est european, până în Orient. Astfel, Ștefan cel Mare inaugurează obiceiul de a trimite în lumea ortodoxă sud-dunăreană frumoase manuscrise, obiecte de cult, broderii cu caracter religios, odăjdii, chiar și subvenții bănești. În vremea lui Neagoe Basarab crește prestigiul Țărilor Române în lumea ortodoxă sud-slavă. El este numit, cu venerație, “ctitor a toată Sfetagora”. Ca o consecință a trecerii unor mănăstiri de pe Muntele Athos sub patronajul domnitorilor români, acolo sunt zugrăvite portretele ctitoricești ale domnitorilor Ștefan cel Mare, Neagoe Basarab, Alexandru Lăpușneanu, Vasile Lupu etc. Studiind arhitectura și pictura din această perioadă, specialiștii au ajuns la concluzia că Țările Române au influențat cultura din mănăstirile de pe Sfântul Munte.⁶ De asemenea, numeroase manuscrise slave sunt copiate, în această perioadă, în Țările Române, ele circulând, apoi, în toată Peninsula Balcanică. După întemeierea tiparului, cărțile de cult religios tipărite în Țările Române vor lua drumul sudului, până la Muntele Athos. Aria maximă de extensiune a ajutoarelor se înregistrează pe vremea lui Neagoe Basarab, iar apoi, în secolele următoare, pe vremea lui Constantin Brâncoveanu, când în Țara Românească se tipăresc cărți pentru arabii ortodocși și se trimit tipografi în Georgia.

În concluzie, nu numai istoria, dar și întregul climat cultural din perioada cuprinsă între secolele al XIV-lea și al XVI-lea s-au născut la confluența a două tradiții politice și culturale: **lumea bizantino-slavă**, pe de o parte și **lumea occidentală romano-germanică**, pe de altă parte.

Trebuie subliniat faptul că vecinătatea statelor catolice Ungaria și Polonia aducea tipul apusean de civilizație mai aproape de Țările Române.

Un fapt esențial pentru integrarea civilizației românești în Europa - în spiritul european - l-a constituit lupta de secole dusă de români împotriva expansiunii otomane. Astfel, Mircea cel Bătrân luptă împotriva turcilor, în 1396, la Nicopole, alături de cavaleri din toată lumea occidentală, participând la un fel de “cruciadă” împotriva “necredincioșilor”. Timp de secole, Țările Române și Regatul Ungariei rămân să facă zid împotriva turcilor. E vorba despre domniile domnitorilor **Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara, Vlad Dracul, Matei Corvin, Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare**.

Întâlnirea celor două orizonturi de cultură sau sinteza dintre est și vest, prin pătrunderea unor elemente din cultura occidentală în cultura românească se vede și din următoarele fapte: Mircea cel Bătrân este înfățișat, în tabloul votiv de la Mănăstirea Cozia, în costum de cruciat apusean, iar fiul său, Vlad Dracul, este membru al Ordinului occidental al Dragonului. Domnitorul Vlad Țepeș, renumit pentru spiritul său justițiar, devine erou al unor povestiri germane, retipărite în șase ediții succesive, în perioada 1480 - 1500.

Personalitatea lui **Ștefan cel Mare**, faptele sale și gândirea sa politică, sintetizează cel mai bine întreaga epocă. Astfel, Ștefan cel Mare este un

“european“ nu numai prin gloria sa atestată de toate mărturiile contemporane, dar mai ales prin conștiința locului și rolului țării sale în cadrul Europei de atunci. Principala sa idee călăuzitoare, în politica externă, a fost necesitatea solidarității statelor europene creștine în fața expansiunii otomane. De aceea, pare firească acțiunea sa de mobilizare a întregii culturi din acea vreme în scopul trezirii conștiinței de sine a poporului român. Nu întâmplător, Ștefan cel Mare inaugurează înregistrarea faptelor istorice în scopul însuflețirii urmașilor. Tot el zidește biserici pe locul sau în amintirea marilor bătălii. Un exemplu sugestiv asupra artei epocii lui Ștefan cel Mare îl constituie *Fresca de la Pătrăuți*. Aceasta este o dovadă a sintezei între stilul bizantin și stilul gotic-occidental, ilustrând confluența celor două orizonturi ale culturii românești.⁷

În această epocă, românii și ținuturile locuite de ei încep să pătrundă în conștiința europeană: sunt larg cunoscute și comentate victoriile militare ale românilor împotriva turcilor, este cunoscută originea românească a lui Iancu de Hunedoara.

În concluzie, sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea reprezintă, în plan cultural, apogeul culturii de limbă slavonă și apariția creațiilor originale, în limba română. Totodată se înregistrează maxima înflorire a arhitecturii și a picturii monumentale, atât în Moldova, cât și în Țara Românească. Această perioadă, care prezintă un caracter unitar, corespunde cronologic cu Renașterea occidentală. “Momentul renașcentist“ din Țările Române este reprezentat de domniile și faptele culturale ale domnitorilor Ștefan cel Mare, Radu cel Mare, Neagoe Basarab și Petru Rareș. Ei sunt contemporani cu Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarotti, Bramante, Niccolo Machiavelli. E suficient să ne amintim de ctitoriile lui Ștefan cel Mare și Petru Rareș din Moldova — minunatele biserici ale Mănăstirilor de la Putna, Voroneț, Gura Humorului sau Moldovița, bogat decorate prin pictura murală exterioară, ca și de Mănăstirea Dealul, ctitorie a lui Radu cel Mare sau de vestita biserică a Mănăstirii de la Curtea de Argeș, ctitorie a lui Neagoe Basarab, din Țara Românească.

Dacă ar fi să înregistrăm **permanențe ale umanismului** în cultura română, ar trebui să începem prin a menționa contribuția istoriografiei moldovene în afirmarea originii comune, latine, a românilor și a limbii lor. Studiind în Polonia, la colegii iezuite, cronicarii moldoveni din secolul al XVII-lea, și anume **Grigore Ureche** și **Miron Costin** sunt primii care observă asemănarea cuvintelor românești cu corespondente ale lor din limba latină. În plus, Miron Costin, cel mai cult moldovean al timpului său, consacră o lucrare specială demonstrării caracterului latin al poporului și al limbii române. Astfel, în *“De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor...”* cărturarul

moldovean Miron Costin aduce argumente viabile în stabilirea caracterului latin al limbii române.

În continuare, trebuie să ne oprim asupra lui **Dimitrie Cantemir**, personalitatea cea mai proeminentă din cultura veche românească și, totodată, prima, în ordine cronologică, din cultura noastră modernă.

Dimitrie Cantemir a fost nu numai filozof, istoric, om de știință, dar și scriitor și mare om politic. El reprezintă tipul savantului umanist, specialist în muzică, matematică, fizică, în geografie, etnografie, lingvistică, cartografie, dar, în același timp, un mare poliglot; D. Cantemir cunoștea nu numai latina, greaca veche și slavona, dar și limbi orientale, precum turca, araba sau persana, alături de limbi moderne, de largă circulație, precum rusa și franceza.

Preluând tradiția cronicarilor moldoveni din secolul al XVII-lea, D. Cantemir este preocupat de originile neamului său, aducând argumente istorice importante în scopul demonstrării originii latine a limbii și a poporului român. Astfel, la 1722, D. Cantemir scrie *Hronicul vechimei a româno-moldovlahilor*, operă ce impresionează și astăzi prin erudiția argumentării. Acest *Hronic* s-a dovedit a fi carte de căpătâi pentru reprezentanții Școlii Ardelene⁸, curentul iluminist din Transilvania menit a începe lupta pentru emanciparea națională și socială a românilor ardeleni. În același timp, D. Cantemir este autorul celei mai cunoscute istorii a Imperiului Otoman, în Europa acelor vremuri; este vorba despre impresionanta scriere istorică intitulată *“Incrementa atque decrementa Aulae Othomanicae”* (“Creșterea și descreșterea Curții Otomane”), scrisă în latinește, în 1716. De asemenea, același D. Cantemir va realiza prima prezentare a românilor moldoveni, în limba latină, la cererea Academiei din Berlin, în anul 1716, sub titlul *“Descriptio Moldaviae”*, adică “Descrierea Moldovei”. Această vestită lucrare va face cunoscută Moldova în întreaga Europă, oprindu-se asupra aspectelor ei geografice, etnografice, lingvistice, sociale și politice, adăugându-i și o primă hartă a Moldovei, făcută de un român.

Dimitrie Cantemir este, în istoria literaturii române, și primul nostru romancier. În anul 1705, el scrie primul nostru roman istoric, prezentând aspecte sociale și politice din Moldova și din Țara Românească, de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea. Intitulat semnificativ *“Istoria ieroglifică”*, acesta este nu numai un roman autobiografic, dar și un virulent pamflet politic, având totodată caracteristicile unui eseu alegoric. Scris cu vervă satirică, dar și cu înălțime filozofică, acest roman demonstrează deopotrivă spiritul umanist și cel iluminist al autorului său. Se poate afirma, pe bună dreptate, că Dimitrie Cantemir este, în cultura europeană, o proeminentă figură renașcentistă, stând alături de François Rabelais, Pierre de Ronsard sau Miguel de Cervantes.

înconjurat de ape (care, conform Genezei, existau înaintea Pământului). Apele simbolizează forțele care susțin existența, care întrețin orice formă de creație. Imaginea Pământului protejat de ape este una dintre ipostazele exemplare ale Creației, așa cum este cea a insulei care se manifestă brusc în mijlocul valurilor.

Focul care se găsește în jurul *totului* este chiar forța vitală, forța purificatoare ce contribuie la modelarea unui univers armonios și asigură perfecțiunea Pământului. De menționat este și aerul ce-l protejează ca membrana unui ou și care se constituie într-un simbol al vieții.

Așadar, caracterul stihial al focului a fost identificat o dată cu cel al apei, aerului și pământului. Fiind un element permanent etern, participă la tot ceea ce alcătuiește viața cosmică și terestră. Se manifestă sub mai multe forme distincte, dintre care cele mai importante sunt focul celest și focul pământesc.

În viziune arhaică simbolul focului se integrează structurii simbolice a actului Genezei realizat prin afirmarea biunității divine și creatoare care pune în evidență unificarea opușilor. Din această perspectivă, focul a fost considerat sacru, originea sa fiind circumscrisă unei viziuni mitice care dă naștere imaginii ambivalente benefice și malefice.

Legende consemnează că, după ce Fărtații au creat lumea, gândindu-se cum să o subjuge, Nefărtatul a creat focul. Observându-l cum pâlpâie și plâcându-i, Fărtatul l-a furat și l-a ascuns într-o piatră. Cum a văzut că focul s-a stins, Nefărtatul a fugit îndată după Fărtat. Acesta, izbind două pietre, a scos la iveală o nouă scânteie. Prin actul primordial al Fărtatului, focul a devenit sfânt.

Mitul potențiază ideea existenței focului în ipostaza sa stihială, ca un bun comun celor două divinități cosmocratice. Datorită dublei sale apartenențe, focul este configurat ca o entitate devenită atât binefăcătoare, cât și răufăcătoare.

În mentalitatea tradițională se păstrează valorizarea focului celest ca putere sacră protectoare sau punitivă atât pentru făptura umană, cât și pentru celelalte ființe de pe pământ.

Cu timpul, structurile imaginarului impuse de mit au evoluat. Fărtatul, ipostaziat la polul pozitiv, a devenit Dumnezeu, atribuindu-i-se potențialul de invenție, puterea ordonării, echilibrării Haosului și legitimitatea actului creator; Nefărtatul s-a afirmat ca reprezentare a principiului răului, o entitate dinamică, dar de rang inferior, subordonată lui Dumnezeu.

Evoluția eposului spre delimitarea celor două forțe antagonice a evidențiat condiția de unic administrator al focului celest conferită Fărtatului care, cu ajutorul sfinților sau al altor reprezentări ale divinului, îl folosea pentru închipuirea rostului lui sacru.

O legendă atestată în Muntenia, ulterioară prelucrării mitului, prin intervenția elementelor creștine, păstrează figurarea focului ca stihie cosmică și reliefează

caracterul de energie sacră și protectoare a acestuia, fiind rezultatul acțiunii creatoare a lui Dumnezeu.²

În simbolistica teologică focul este considerat cea mai puțin imperfectă dintre imaginile Ființei Supreme.

Alegoriile având ca temă focul revelează în modul cel mai expresiv incandescența inteligențelor de sorginte divină.

Înlocuirea ritualului de înhumare cu ritualul de incinerare la băștinașii Daciei a fost pusă în legătură cu impunerea unui zeu solar și, implicit, a cultului solar pe acest teritoriu (Soarele fiind sursă a focului celest).

Biblia a confirmat focul ca modalitate de revelare a Divinității.

Hierofaniile celeste și uraganice ale lui Jahve dezvoltă același simbolism al focului.³ Divinitatea își exteriorizează *puterea* în furtună, glasul lui fiind tunetul, în timp ce fulgerul e numit *focul* lui Jahve, sau săgețile lui (Psalm, 18, 15). Când încredințează legile lui Moise, forța divină își anunță prezența *cu tunete și fulgere și nori negri gri* (Ieșirea, 19, 16): *Iar Muntele Sinai fumega tot, căci Domnul se pogorâse în foc pe munte și fum se ridica de pe el...* (Ieșirea, 19, 18).

În episodul lui Moise, tufișul arzător, coloana de foc și norii care-i conduc pe israeliți în deșert, sunt tot epifanii iahvice.

În creștinismul primitiv, Botezul era numit *iluminare*, întrucât a fost interpretat ca o practică de dobândire a perfecțiunii spirituale.

În jurul noțiunii de botez, de foc, s-au construit o serie de credințe, simboluri și ritualuri: reprezentarea Sfântului Duh este o flăcără, expresia sanctificării este tot o ideogramă a focului sau a unor flăcări strălucitoare.

Istoricul religiilor Mircea Eliade⁴ amintește de o legendă din secolul al doilea conform căreia, în timpul botezului lui Iisus Hristos, *în Iordan s-a aprins un foc*.

Tradiția folclorică românească a preluat din structurile contextelor religioase asocierea lui Iisus Hristos cu lumina și a transpus-o în demersul creativ.

Variante ale unor versuri care se cântă cu ocazia datinii numită *Iordanul* (Sfințirea cea mare a apei) integrează simbolizarea focului ca mijloc de sfințire. *Vechiul Testament* consacrase acest element drept o imagine a intervenției supreme a lui Dumnezeu și a Duhului său, care purifică și spiritualizează (Isaia, 1,31). Creștinismul transferă acest sistem de simboluri arhetipului cristic:

*Din deșert prorocul vine
La Iordan cu ape line.
E Ioan Botezătorul
Și-nainte mergătorul
Îndreptarea o vestește
Și cu apă curățește.
Acolo Iisus sosește*

*Și a e boteza poștește
Dar prorocul se înfrică*

.....
*Doamne! tremur-a mea mână,
Tu ești foc mistuitor,
Iar eu păcătuitor...⁵*

Credinciosul operează în plan mental distincția între cele două ipostaze: Iisus Hristos *foc mistuitor* (atributul *mistuitor* implică ideea sublimării realizată prin ardere, a ridicării la un nivel superior de existență), factor dinamic al împlinirii harice și inițiatul, cel care și-a schimbat statutul existențial, dar nu se poate identifica cu prototipul divin.

Conștientizând originea celestă a focului, omul spațiului folcloric a transferat caracterul sacru focului pământesc (în schemele gândirii tradiționale acesta este obținut de cele mai multe ori din cel ceresc). Comportamentul uman este marcat de relația cu forțele sacre și dorința de a reconstitui puterea, puritatea și energia, de a recrea starea intactă a acestora, așa cum era la începuturi.

Obiceiurile care evidențiază repetarea rituală a cosmogoniei presupun și sugerarea regresiei în Haos (pentru a crea o lume nouă, trebuie abolită mai întâi cea veche).

Riturile cu funcția de a ilustra inițierea unui nou ciclu existențial sunt organizate în două categorii fundamentale: cele care simbolizează întoarcerea în haos (rememorată de stingerea focurilor) și cele care reactualizează cosmogonia (marcată de aprinderea unor focuri noi).⁶

Tradiția folclorică românească a consemnat aceste structuri care păstrează simbolismul focului în datina întreținerii acestuia pe parcursul unui întreg an sub formă de cărbuni aprinși, mocnind sub cenușă.

Sărbătorile importante ale calendarului popular erau consacrate festiv prin stingerea rituală a focului în ajun și reaprinderea acestuia în ideea afirmării forței lui sacre și a înnoirii.

Momentele de trecere (naștere, nuntă, moarte) erau, de asemenea, reliefate prin aprinderea unor ruguri amenajate în apropierea spațiului existențial.

De Crăciun, nașterea divină este simbolizată prin încingerea unei buturugi.

Spiritul creativ al poporului român a transgresat simbolismul focului în creații folclorice, imprimând noi direcții în denotarea semnificațiilor.

Ascendența divină a focului, circumscrisă mentalității de tip tradițional a condus la investirea acestui element cu atribute sacre: forța purificatoare și regeneratoare, sursă a iluminării.

Vizând aspectul pozitiv al distrugerii realizată prin ardere, focul devine o formă a înnoirii și refacerii. Aceleași calități le deține și apa, dar sensul purificării

prin foc este mult mai profund, deoarece se referă la sublimarea prin lumină și adevăr.⁷

Străvechi obiceiuri atestă existența practicii de purificare prin botezul focului. Sufletul era curățat mai întâi prin foc înainte de a veni în contact cu apa sfințită a ritualului creștin.

Rolul purificator al focului se integrează sistemului de prescripții comportamentale ce însoțesc ritul funerar. După înhumarea unui membru al familiei, în afară de spălarea pe mâini, rudele săreau peste un foc din interiorul spațiului locuit.

Funcția apotropaică a acestui obicei a fost preluată din sistemele de protecție ale primitivilor, puse în aplicare în scopul de a îndepărta spiritul mortului.⁸

Relația de complementaritate cu apa este prezentă și în performarea unei datini cu semnificații complexe, legată de aprinderea focului sacru de Joia Mare: *Înspre Joi mari se dă foc la gunoarie și se pune pe un scaun o cofă cu apă, pentru ca sufletele morților să se încălzească și să beie apă.*⁹

La un prim nivel de semnificație, performarea acestei datini este descifrată din perspectiva credinței că morții mai vizitează locurile pe unde au trăit. Stingerea focurilor este decodată în plan simbolic ca un semn al întoarcerii morților; aprinderea focurilor noi însemna plecarea morților ceea ce face ca acest gest ritual să fie asociat diverselor procedee din cadrul riturilor de separare.

La nivelul structurii de adâncime a simbolului se manifestă intenția de asigurare a unei condiții existențiale pentru cei decedați. Focurile de pe morminte sunt aprinse pentru ca morții să fie purificați, luminați în postexistență. Prin intervenția elementelor creștine, acest foc a dobândit noi valorizări, el însemnând focul lângă care, înainte de cel de-al treilea cântat al cocoșului, Apostolul Petru s-a lepădat de Iisus Hristos.

Cocoșul anunță apariția zorilor, victoria luminii asupra întunericului.

Imaginarul tradițional reprezintă lupta dintre Dumnezeu și Diavol sub forma alăturării opozitive între *Luminatul și Întunecatul*.

Lumina abolește efectele acțiunilor forțelor malefice. Focul este un agent activ în dispersarea duhurilor necurate. Întreținerea focului în vatră se realiza în credința că acel cămin va fi protejat.

De Anul Nou se dădea un ocol casei (imaginea simbolică arhetipală a cercului era înzestrată cu forța magică de apărare) cu tămâie pentru îndepărtarea spiritelor rele care umblau prin împrejurimi și prejudiciau existența oamenilor.

Lumânările păstrate din noaptea Paștilor și aprinse pe vreme de furtună aveau, în gândirea tradițională, puterea de a apăra de fulgere și trăsnete.

În perioada creștină, folosirea focului a fost înlocuită cu cea a lumânării, însă sensul purificator s-a perpetuat cu atât mai mult cu cât, prin intervenția tradiției religioase, a fost asociată imaginii arhetipale cristice.

Folclorul românesc a înregistrat componente ale mentalității arhaice care reprezentau Cerul drept hierofania ce semnifică în cel mai înalt grad puterea. Așa cum nota istoricul religiilor Mircea Eliade¹⁰ *simpla contemplare a bolții cerești provoacă în conștiința „primitivă”, o experiență religioasă.*

Spațiul celest se revela omului primitiv în comparație cu propriul spațiu existențial, limitat și sortit perimării.

Această revelație a supraterestrului este rezultatul conștientizării de către omul societăților arhaice a locului său în Univers, iar realitatea situației bolții uranice în înălțimi, distanța incommensurabilă care o desparte de Pământ, a făcut să fie percepută de către oamenii societății tradiționale ca un simbol al puterii ce exprima ideea de divinitate. Prin intermediul simbolismului profund marcat în sfera sacralității, Cerul a fost considerat locuința forțelor divine.

Aceste valorizări comune mai multor spații culturale s-au integrat unor credințe configurate la nivelul unui strat superior în evoluția gândirii tradiționale.

Există credințe conform cărora simpla contemplare a Cerului poate furniza ființei umane semne care vestesc voința divină. Tunetul și fulgerul au fost considerate manifestări ale transcendentului, apartenența la un spațiu infinit și inaccesibil, *cunoscut* în mare parte numai prin puterea imaginației au trezit în sufletul omului sentimentul nimicniciei și al temerii de necunoscut.

Asociate aceluiași registru de semnificații sunt narațiunile populare în care lumânarea este prezentată drept creația lui Dumnezeu pentru a-l pedepsi pe diavol: *când fulgeră, fără să trăsnească, se zice că aprinde Dumnezeu lumânarea ca să caute pe drac și să-l detune.*¹¹

Practica performării descântecelor presupunea - în contextul afirmării mentalității de tip arhaic - invocarea focului considerat cel mai mare dușman al diavolului.

După răspândirea creștinismului, prin intermediul descântecelor se făcea apel către puterile divine: Dumnezeu, Maica Domnului, Sfântul Toader sau puterile personificate, Sfintele zile: Luni, Marți, Miercuri, Vineri.

Forța de regenerare a focului este amintită de prezența în inventarul diferitelor lucruri și obiecte uzuale care desăvârșesc efectul formulei descântecului a cărbunilor și călților aprinși, a fierului roșu sau a lumânării.¹²

Flacăra, esența focului este expresia spiritului, a transcendenței, purificării și iluminării în toate tradițiile.¹³ Existența ritualului funerar de incinerare pe teritoriul țării noastre (numai începând cu secolul al XI-lea ritualul de înhumare este generalizat) la un moment dat, în procesul evoluției produs la nivelul straturilor de mentalitate, este atestată nu numai de materialul documentar considerabil și de urmele descoperite de arheologie, ci și de numeroase obiceiuri și credințe populare care dezvăluie originea lor sincretic-păgână.

Și după creștinizare s-au păstrat elemente cultice structurate în jurul ideii de imortalitate.

Obiceiurile de înmormântare, așa cum s-au menținut până în prezent, integrează focul sub toate ipostazele sale: purificare, pomană și relicvă a incinerății. Este posibil ca aceste forme să fi supraviețuit adaptându-se noilor contexte culturale și datorită continuității persepectivei asupra post-existenței.

Superstițiile, credințele, obiceiurile încă mai înregistrează concepția autonomiei și imortalității sufletului care, după o lungă călătorie, își găsește locul în alte sfere ontologice.

Calendarul creștin ortodox consemnează o perioadă dedicată incinerării simbolice a morților: joia din Săptămâna Mare. Tradiția arhaică a incinerării în ziua de joi și a învierii în ziua de sâmbătă este actualizată alături de ritualul creștin în cadrul căruia vinerea este consfințită ca ziua rememorării răstignirii și înhumării lui Iisus (învierea petrecându-se după trei zile, duminica). Comemorarea morților însemnată în calendarul popular în ziua de sâmbătă este, așadar, de origine păgână.¹⁴

Independent de ritualul creștin de înhumare din Vinerea Mare, în Joia Mare se manifestă activ secvențe ale ritualului păgân de înmormântare care afirmă păstrarea identității dintre suflet și foc, stabilită în planul imaginarului tradițional: *Joi seara înainte de Paști se face un foc mare în curtea bisericii. Joi dimineața în fiecare casă se fac câte patru-zece luminișche (focuri mici) în curte, după câți morți are și se crede că vin morții și se încălzesc.*¹⁵

Conectate aceleași corelații sunt interdicțiile care evidențiază caracterul sacru al focului: *Să nu stupești în foc, că îți stupești sufletul.*¹⁶

În primele patruzeci de zile de la înhumare și în toate sâmbetele morților din an sau la moșii de praznic focul sub formă de lumânare sau candelă se aprindea regulat pe morminte, crezându-se că sufletele răposaților colindă prin împrejurimi. În mentalitatea folclorică, configurarea dematerializării, a spiritualizării celui care s-a desprins de spațiul existenței terestre se face prin imaginea flăcării.

Până în prezent s-a păstrat obiceiul aprinderii unei lumini pentru sufletul celui răposat în primele șase săptămâni după înmormântare.

Același simbolism a fost transferat și integrat unei datini atestată numai în Banat și Transilvania, numită *Priveghi (Hodăițe, Hodaize, Hopaize, Opați)*. În cadrul petrecerilor cu joc și muzică din jurul focurilor, organizate de cei vii în scopul purificării de păcate a celor plecați din această lume, în Transilvania, la Lăsarea de Sec, se făcea un om din paie și i se dădea foc în câmpul liber.¹⁷

Tradiția occidentală a dezvoltat izomorfismul spiritului cu lumina în obiceiul felinarului pentru morți, așezat lângă corpul defunctului sau în fața casei acestuia. Acesta ardea toată noaptea, simbolizând nemurirea sufletelor spre deosebire de trupurile supuse perisabilității.

Conștientizarea caracterului sacru al focului a condus la acceptarea acestuia în sistemele culturale ale diferitelor popoare în ipostaza de vehicul, mesager dinspre lumea celor vii către cea a morților. Această asociere s-a produs și datorită semnificării fumului rezultat în urma arderii drept imagine a axului lumii. Coloana de fum care se înalță de jos în sus este puntea între cer și pământ, ideogramă a spiritualizării omului.

Practicile străvechi de transmitere a jertfelor către divinitate se realizau și în forma sublimată a fumului rezultat în urma animalelor sacrificate sau, în prezent, a fumului de tămâie. De aceea există datina ca, în ziua de Joi Mari să se dea de pomană în jurul focurilor și de a tămâia mormintele.

În unele zone ale țării ceremoniile funerare cuprind secvențe care marchează funcția de mediere a focului. Astfel, se clădea un rug aprins în curtea casei, unde dispăruse un individ, rug care ardea toată noaptea înainte de înhumare.

Acesta simboliza pe de o parte lumina solară a spațiului în care intra cel decedat, dar și perioada de tranziție de la timpul profan la cel sacru.

Până în secolul al XIX-lea, în Muntenia și Banat, de Paști, în noaptea Învierii, se aprindeau ruguri în curțile bisericilor, care semnificau trecerea de la moarte la viață, de la întuneric la lumină.¹⁸

Jocurile de priveghi se performau, de asemenea, în jurul rugurilor aprinse (relicve ale ritualului de incinerare) sau, așa cum se desfășoară cu ocazia zilei de Sânedru cu ajutorul *roșilor de foc* pe care tinerii le *aruncau de pe dealuri*. Acest obicei trădează atingeri cu elementele de cult solar care, în timp, s-au integrat altor structuri de mentalitate tradițională.

NOTE

- ¹ Conform Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, București, Editura Academiei, 1985
- ² Tony Brill, *Legendele cosmosului* (I), București, Editura Grai și Suflet, 194, p. 156
- ³ Mircea Eliade, *Morfologia religiilor. Prolegomene*, București, Editura Jurnalul Literar, 1995, p. 115-116
- ⁴ Mircea Eliade, *Mefistofel și androginul*, București, Editura Humanitas, 1995, cap. *Botezul și schimbarea la față*, p. 50
- ⁵ Simion Florea Marian, *Sărbătorile la români*, București, Editura Academiei Române, Institutul de Arte Grafice Carol Gobl, 1899, cap. *Botezul Domnului*, p.192 – 195
- ⁶ Mircea Eliade, *Nașteri mistice*, București, Editura Humanitas, 1995, p. 11
- ⁷ Jean Chevalier și Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, București, Editura Aramis, 1995, vol. 2, p. 63
- ⁸ Sigmund Freud, *Opere*, vol. 1, București, Editura Științifică, 1991, cap. *Totem și Tabu*, p. 62-63
- ⁹ Artur Gorovei, *Credințe și superstiții ale poporului român*, București, Editura Grai și Suflet – Cultura națională, 1995, p. 225

- ¹⁰ Mircea Eliade, *Morfologia religiilor. Prolegomene*, București, Editura Jurnalul Literar, 1995, cap. *Cerul*, p. 87
- ¹¹ Marcel Olinescu, *Mitologie românească*, București, Editura Școalelor, 1944, p. 25
- ¹² Conform Artur Gorovei, *Folclor și folcloristică*, Chișinău, Editura Hyperion, 1990, cap. *Descântecul românilor*, p.135-136
- ¹³ Jean Chevalier și Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, București, Editura Aramis, 1995, vol. 2, p. 55
- ¹⁴ Ion Ghinoiu, *Cimitirul în peisajul etnografic conemporan. Ritual funerar în Anuarul de Folclor și Folcloristică*, 1983, p. 520 – 547
- ¹⁵ Adrian Fochi, *Datini și eseuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea*, București, Editura Minerva, 1976, p. 180
- ¹⁶ Artur Gorovei, *Credințe și superstiții ale poporului român*, București, Editura Grai și Suflet – Cultura națională, 1995, p. 89
- ¹⁷ Simion Florea Marian, *Sărbătorile la români*, București, Editura Academiei Române, Institutul de Arte Grafice Carol Gobl, 1899, vol.1, p. 264 – 265
- ¹⁸ Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, București, Editura Academiei, 1985, p. 379 – 384.

Cristina GAFU

Asistentă la Facultatea de Litere și Științe
Universitatea "Petrol-Gaze" Ploiești

*****

ȘTIRI CULTURALE

Cu ocazia aniversării a 150 de ani de la nașterea lui *Mihai Eminescu*, la Ambasada României din Helsinki a avut loc o *Seara de poezie*, în luna ianuarie. Studenți ai Lectoratului de Limba Română, de la Turku și din Helsinki, au pregătit un program artistic complet: *Tuula Teiri*, de la Universitatea din Turku a vorbit despre receptarea poeziei eminesciene de către cititorii tineri din Finlanda (vezi articolul *Noi și Eminescu*, supra p. 5), iar *Hanne Hämäläinen*, de la Universitatea din Helsinki, a prezentat *Câteva aspecte ale operei eminesciene* (vezi acest articol, supra p. 10). Studenți ai celor două universități au citit, în continuare, poezii ale marelui poet român în finlandeză, suedeză, franceză, engleză, verificând posibilitatea traducerii versului românesc în alte limbi. Publicul a fost încântat de muzicalitatea și melancolia poeziei eminesciene, de sensibilitatea cu care studenții au ales și interpretat pagini din poezia romantică a lui Eminescu, de felul în care și-au demonstrat apropierea de cultura română. Tinerii au schimbat impresii cu oamenii de cultură, scriitorii, traducătorii prezenți în sală.

Redacția

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

în programul **Helsinki** – oraș cultural, **Europa 2000**

- Cultura românească și-a început prezentarea printr-o *Seară de poezie*, organizată la Ambasada României, la sfârșitul lui ianuarie, în cinstea împlinirii a 150 de ani de la nașterea poetului național, **MIHAI EMINESCU**.
- În luna mai a fost deschisă o *Expoziție de grafică și pictură românească* la Biblioteca Veche din Tampere. De altfel, prin contribuția Fundației de Artă finlandezo-române, numite FINROART, condusă de Paul Tiililä, arta românească a devenit tot mai cunoscută în Finlanda.
- Tot în luna mai, Ambasada României din Helsinki a organizat, împreună cu Centrul Cultural al Ungariei și cu Asociația Finlanda-România, o *Seară a culturii transilvănene*, la care formația de dans "Frunza" a prezentat frumoase dansuri din diferite părți ale României.
- În luna iunie a fost organizat un *Medalion LUCIAN PINTILIE*, în cadrul *Săptămânii filmului românesc*, la Helsinki.
- În luna august, în cadrul *Săptămânii muzicale de la Helsinki*, a fost prezentă o orchestră de suflători țigani, "*Ciocârlia*", care a interpretat atât muzică tradițională cât și muzică pop și jazz.
- Cu ocazia aniversării a 80 de ani de la stabilirea relațiilor diplomatice dintre România și Finlanda, la 24 octombrie a fost deschisă, la Arhivele Naționale, o *Expoziție de documente diplomatice* care cuprinde semnături ale unor mari personalități din ambele țări, cum este Mareșalul C.G.E. Mannerheim și Nicolae Titulescu.
- În toamnă, *Mircea Stan Jazz Duo* a susținut un concert de jazz la Opera Națională, concert care s-a bucurat de mult succes.
- Cântăreața de operă *Elena Mosuc* a cântat pe scena Operei din Helsinki, în "*Traviata*" de G. Verdi, întrunind sufragiile unui public pretențios și ale criticii de specialitate.

Redacția

ȘTIRI

CULTURALE:

În **Finlanda** se scrie
despre

limba româna

La data de 10 noiembrie 2000, la **Universitatea din Turku** a fost susținută o lucrare de licență (echivalând cu efectuarea stagiului obligatoriu în cadrul studiilor pentru doctorat), redactată în limba franceză, de către doamna asistent **Anita Moilanen**, cu titlul: "*Ci, dar, însă, iar. Analyse syntaxique, argumentative, polyphonique et textuelle des connecteurs adversatifs roumains*" ("*Ci, dar, însă, iar. Analiză sintactică, argumentativă, polifonică și textuală a conectorilor adversativi în limba română*"). Conducătorul de doctorat este Prof. Univ. Dr. *Eija Suomela-Salmi*, de la Universitatea din Turku, în colaborare cu Prof. Univ. Dr. *Olga Galațanu*, de la Universitatea din Nantes (Franța).

Această cercetare aparține domeniului lingvisticii semantico-pragmatice, care pune accent pe importanța conectorilor și operatorilor în înțelegerea semnificației, la nivelul propoziției și la nivelul întregului enunț. Lucrarea, percepută ca o cercetare exclusiv descriptivă, dar având și scopuri didactice, urmărește realizarea unei descrieri adecvate - pentru cel ce învață practic și/sau studiază limba română - a conjuncțiilor coordonatoare adversative din varianta scrisă a limbii române literare. Pornind de la studiile teoretice ale lui Anscombe & Ducrot (1977) despre argumentarea în limbă, de la teoria polifoniei, formulată de O. Ducrot (1984), ca și de la lingvistica textului, în interpretarea lui Adam (1990), lucrarea Anitei Moilanen se bazează pe un *corpus* bogat, extras din texte scrise în diferite registre ale limbii. Adoptând metodologia de lucru și terminologia folosite în lingvistica franceză pentru explicarea conectorului "*mais*", autorul ajunge la concluzii pertinente în ceea ce privește descrierea limbii române contemporane. Fructificând nu numai o bună cunoaștere a limbii române, ci și constante preocupări teoretice asupra sistemului limbilor romanice, în general, cercetarea Anitei Moilanen, care își continuă cursul pentru finalizarea lucrării sale de doctorat, s-a bucurat de o bună apreciere din partea specialiștilor și de admirația vorbitorilor de română din Finlanda.

Menționăm faptul că lucrarea Anitei Moilanen este cea de-a treia lucrare teoretică dedicată limbii române care este scrisă în Țările Nordice (dupa cea scrisă de Coralia Ditvall, în Suedia și de Marina Nielsen, în Finlanda), în cadrul specializării pentru doctorat).

Redacția

ROMÂNIA ÎN ÎNIMA MEA

80 de ani de relații diplomatice între Finlanda și România

Cu acest titlu a apărut de curând în Finlanda, sub egida *Grupei de prietenie cu România din Parlament* și a *Asociației Finlanda-România* o broșură interesantă, menită să reunească eforturile de a face cunoscută țara noastră în această parte de lume.

În prefață, redactorul publicației, **Marjo Cosma**, dă câteva explicații, în legătură cu apariția ei: ideea alcătuirii acesteia se leagă de *Expoziția de documente diplomatice*, deschisă la Helsinki, în 24 octombrie 2000, cu prilejul aniversării a 80 de ani de la stabilirea relațiilor diplomatice dintre România și Finlanda. Atunci s-a conturat intenția de a prezenta România publicului din Finlanda, pornind de la observațiile și aprecierile câtorva cunosători din domeniu.

Titlul publicației, deosebit de sugestiv, îl reproduce pe cel al articolului semnat de deputatul **Gunnar Jansson**, raportor al Consiliului Europei și un prieten al românilor, care pare convins de drumul ascendent al României spre democrație.

Profesorul emerit **Lauri Lindgren**, de la Universitatea din Turku, președinte al *Asociației Finlanda-România*, face o prezentare cuprinzătoare asupra istoriei României și a românilor, subliniind contactele dintre români și finlandezi, în secolele trecute, și găsind, totodată, similitudini în istoria celor două popoare, mai ales în momentele de criză pe care le-au traversat. În aceeași publicație, profesorul Lauri Lindgren face și o documentată prezentare a predării limbii române în Finlanda, înregistrând câteva succese în această privință.

Relațiile actuale, la nivel parlamentar, dintre cele două țări, sunt aduse în discuție de către **Hannu Takkula**, deputat și purtător de cuvânt al *Grupei de prietenie cu România din Parlamentul Finlandei*.

În continuare, ambasadorul României în Finlanda, **Smaranda Enache**, mulțumește celor care au contribuit la apariția acestei publicații, considerată a fi o adevărată "punte de legătură" între români și finlandezi, și accentuează asupra relațiilor culturale dintre cele două țări, relații care cunosc o continuă dezvoltare și diversificare, în toate direcțiile.

Un cuvânt de salut este adresat cititorilor de către **Kerttu Törnqvist**, numită de curând consul onorific al României în Finlanda, care insistă asupra promovării relațiilor economice și culturale dintre aceste țări.

Una dintre cele mai vechi asociații, vizând contacte culturale, din Finlanda, este *Asociația Finlanda-România*, care împlinește în curând **50 de ani**. **Marjo Cosma**, secretara asociației, face cunoscute momente semnificative din activitatea acesteia și aduce un elogiu celor ce s-au străduit, de-a lungul timpului, întru cunoașterea reciprocă a acestor țări. Este menționată formația de dansuri *Frunza*, creată în 1978, despre care vorbește **Ari Tujunen**, precizând că dansurile balcanice au preocupat întreaga echipă și au corespuns, mai ales, preferințelor publicului.

În ceea ce privește colaborarea în domeniul artelor plastice, acum șapte ani a fost creată *Finroart XXI Foundation*, după cum prezintă **Paul Tiililä**, punctând realizările din domeniu. Despre *Asociația comercială finlandezo-română*, creată în 1970, și despre obiectivele ei, relatează **Antti Jokinen**.

O pagină remarcabilă din broșură este dedicată *Colecției de carte românească a bibliotecii din orașul Toijala*, creată prin donații și schimburi, datorită interesului special al fostei bibliotecare, Helvi Harjula, pentru cultura românească. Astăzi fondul de carte românească de la Toijala numără peste 3000 de volume, din cele mai variate domenii, jumătate din ele fiind deja catalogate și pe pagini web, pe internet.

O istorie interesantă de familie povestește și **Alfred Kolehmainen**, cercetător în domeniul etnografiei, născut dintr-un tată finlandez, stabilit în România, pe timpul regelui Ferdinand I, și dintr-o mamă româncă. Repatriat în Finlanda, împreună cu familia, după Cel de-al doilea Război Mondial, etnograful împărtășește și altora din experiența familiei sale, situată la interferența a două culturi.

Într-o pagină emoționantă, **Teodor Palic**, traducător al cunoscutului roman *Sinuhe egipteanul* de Mika Waltari în românește, mărturisește cum a devenit, din inginer, traducător de literatură beletristică în limba română. Acum el lucrează la a patra traducere din opera lui M. Waltari, de curând apărându-i, la București, și traducerea romanului *Ziua ușilor deschise* de Anna-Leena Härkönen, în limba română.

Publicația *România în inima mea – 80 de ani de relații diplomatice între Finlanda și România*, prin articolul semnat de **Marjo Cosma**, aduce un cald omagiu poetului nostru Mihai Eminescu, de la a cărui naștere s-au împlinit în anul acesta 150 de ani. Pe ultima pagină este transcrisă traducerea poeziei *Dintre sute de catarge* de Mihai Eminescu, în limba finlandeză, traducere datorată Liisei Ryömä.

Laura DELICOSTEA
Hilma RUOKOLAINEN
Studente la Universitatea din Turku

Waltari

m-a învățat limba finlandeză

"Sinuhe" a fost tradus în limba română de un inginer care și-a început viața în Finlanda ca menajer

După ce-am făcut o jumătate din lucrare, adică la pagina 367, m-a cuprins disperarea: de ce și pentru cine fac toată această muncă?

Dar nici n-a mai putut să se oprească. Deci, acum avem la dispoziție și versiunea românească a romanului "*Sinuhe egipteanul*" de Mika Waltari. Acesta va apărea la Editura Univers din București, iar lansarea va avea loc de Ziua Națională a Finlandei. Între altele, va fi prezent la lansare și Teodor Palic, care poate fi, de acum înainte, considerat ca traducător. El este cel pe care l-a cuprins disperarea și cel care a învins-o.

Am lucrat doi ani la traducere, spune Palic în finlandeza sa corectă, dar puțin ezitantă. *Mai precis, am lucrat trei ani cu totul, fiindcă după primele încercări am întrerupt traducerea pentru mult timp. Mi s-a părut prea grea. În plus, înainte de lucrarea propriu-zisă, a trebuit să mă familiarizez cu istoria epocii lui Sinuhe.*

Cât despre Waltari, el poate fi considerat ca profesor, deoarece cu ajutorul cărților sale Teodor Palic a învățat cel mai bine limba finlandeză.

Prima carte pe care am citit-o în finlandeză a fost "Johannes Angelos". Romanul "Sinuhe", l-am citit cu voce tare ca să simt ritmul limbii. După părerea mea se apropie de ritmul poemelor.

Nu s-a rostit demult un astfel de compliment despre Waltari. Palic nu este numai politicos, ci și conștiincios.

Am citit și traducerea franceză a lui "Sinuhe" și mi-am dat seama că lipsesc multe pagini importante. În general au fost lăsate de o parte pasajele filozofice esențiale. Eu traduc fiecare rând!

A reușit acest lucru și l-a făcut fără dicționar finlandez-român-finlandez, pentru că nu există.

Palic a venit la Helsinki în 1991, doi ani după moartea lui Ceaușescu. Lucrase 20 de ani ca inginer și nu știa nici un cuvânt în finlandeză. Totuși vorbea bine franceza, de exemplu.

Deci, de ce în Finlanda?

Pot să răspund cu o frază din "Sinuhe"? întrebă Palic zâmbind. Pentru că acest lucru a fost scris în stele încă înainte de ziua nașterii mele.

La început, timp de trei ani și jumătate, Palic a lucrat în Finlanda ca menajer în hoteluri și în restaurante. Munca aceasta i s-a părut umiltoare numai la început.

Am fost educat mulți ani în perioada comunismului, încât mi-a rămas în minte o idee conform căreia este umilitor să nu lucrezi deloc, explică Palic râzând.

Palic râde, deoarece este vorba de o glumă – și de autoironie. În perioada despotismului lui Ceaușescu era necesar să se poată râde, pentru că nu existau alte posibilități de reacție.

Acum Palic este șomer, dar totuși lucrează, traduce. Cu toate acestea, a avut nevoie și de încurajarea prietenilor lui finlandezi, pentru a termina munca imensă la "*Sinuhe*".

În România sunt câteva sute de edituri, dar după Palic nu sunt multe interesate de literatura de calitate. Legătura cu Editura Univers s-a stabilit prin Ambasada Finlandei din România. Waltari va fi inclus în categoria superioară a scriitorilor din secolul acesta, alături de Julian Barnes, Tahar Ben Jelloun, E. L. Doctorow, Nadine Gordimer, Peter Høeg, Michael Ondaatje, Göran Tunström. Prefața la ediția în limba română a lui "*Sinuhe*" e scrisă de către Tytti Isohookana-Asunmaa, fostul ministru al culturii din Finlanda.

De ce a scris-o chiar ea?

Ea este egiptolog, explică Palic.

Înainte de "*Sinuhe*", s-a publicat o singură operă a lui Waltari în românește, sub titlul "*Un străin a venit la fermă*". Volumul a fost tipărit pentru prima oară în perioada războiului, în 1943, – fiindcă Waltari a fost un scriitor de dreapta – și a doua oară, în 1969. Palic nu-și amintește să fi văzut nici una nici alta dintre edițiile acestea și e sigur că nu sunt mulți nici românii care le-au văzut. Poate că sunt ceva mai cunoscute operele "*Kalevala*" și "*Cei șapte frați*". S-a tradus și câte ceva din Eino Leino și din F. E. Sillanpää.

Nici finlandezii n-au părut prea interesați de literatura română, după succesul dramaturgului Eugène Ionesco. Palic a găsit doar o antologie restrânsă din poezia lui Mihai Eminescu, care a fost publicată în finlandeză în 1995, de editura Littera. S-au tradus și trei romane ale Hertei Müller, care s-a stabilit demult în Germania și care scrie actualmente în germană și în română.

A fost altceva în anii 1920, când romanele interesante ale lui Panait Istrati au devenit best-seller-uri în Finlanda. Palic are în mâinile sale "*Suverana de la Snagov*", care a fost publicată în 1928 la Editura Kirja.

Acum "Sinuhe" are ceva de oferit românilor?

E greu de spus pentru că nu știu ce îi interesează acum pe români, răspunde Palic. În tot cazul cred că citind "Sinuhe" îți regăsești pacea spirituală. Chiar dacă este o istorie despre o persoană solitară și puțin pesimistă, îl face pe cititor mai echilibrat.

În România oamenii se gândesc numai la partea materială, la subzistență. Vor să trăiască mai bine, dar de fapt probabil că nu știu cum poți să trăiești mai bine. S-ar putea ca romanul acesta să-i îndrepte puțin din punct de vedere moral.

Nu toți românii au posibilități să citească "Sinuhe", fiindcă în România, ca și în majoritatea țărilor din blocul de est, cărțile sunt scumpe pentru un salariat obișnuit. Tirajul lui "Sinuhe" este, pe măsura posibilităților din România, un tiraj modest: puțin peste 2000 de exemplare.

Statul român nu mai practică cenzura, nici nu impune tabuuri în ceea ce privește literatura.

Dar cred că oamenii înșiși fac acest lucru, deoarece nu poate fi uitat ușor trecutul, spune Palic zâmbind. Chiar și acum îl face să rădă teama lui. Spune:

Când am venit în Finlanda, m-a speriat mult zgomotul pe care îl făcea corespondența aruncată printr-o deschizătură a ușii. M-am gândit că poate să mă caute un polițai. Uneori mă mai sperii și astăzi, deși locuiesc aici de mulți ani: niciodată nu se știe cine poate veni și de ce. Fraza din "Sinuhe" o să fie valabilă și în mileniul următor: Nimeni nu cunoaște ziua de mâine.

Românilor nu trebuie să le mai fie frică de așa ceva, dar situația este confuză. Toți acordă prioritate economiei, și nu politicii, chiar dacă economia depinde fără îndoială de politică.

Palic n-a putut cere subvenții pentru existență, până acum, dar prin traducerea lui "Sinuhe" a demonstrat că este profesionist în domeniul său. În Helsinki nu există o comunitate a românilor, astfel încât Palic încearcă să-și păstreze cunoștințele de limba română citind ziare românești. Dar acestea nu vin în prag în fiecare zi.

Când Palic va pleca la București, va lua cu el și mostrele din traducerea "Turms, kuolematon" și din "Nuori Johannes" ale lui Waltari, ca și din "Häräntappoose" de Anna-Leena Härkönen. Poate că o să aibă noroc.

După un interviu de Antti MAJANDER, din Helsingin Sanomat, 14 nov. 1999

*Traducerea în limba română de Tiina PELTONEN
Studentă la Universitatea din Turku*

Mika Waltari

Sertarul ferecat

Mă trezisem. Afară era ceață gri. Pe pervazul ferestrei și pe lemnul geamului era zăpadă apătoasă.

Cu ochii încă la fereastră, am întins mâna spre noptieră, am atins scrumiera și chibriturile, am aprins o țigară. După ce mi-am fumat țigara până la jumătate, mi-am aruncat ochii la ceasul de pe noptieră. Era unsprezece și jumătate. Ticăitul metalic al ceasului începu să-mi sune în urechi. Apoi nu s-a mai auzit. Zăpadă apătoasă.

Unsprezece și jumătate. Era doar un lucru obișnuit să fi citit în pat până la trei sau patru dimineața.

Țigara se terminase. Era timpul să mă ridic. Pantofii îmi erau rezemați de calorifer. Erau încă umezi. Caloriferul era fierbinte. În dormitor era foarte cald. În timp ce mă îndreptam cu papucii în picioare spre baie, cineva și-a aruncat ochii pe ușă. Se știa că m-am trezit. În curând urma să primesc o cafea caldă.

Am întors robinetul de apă caldă și flăcările albastre ale boilerului au scăpărat aprinzându-se. Am încercat cu mâna apa, să văd dacă e caldă. Apoi am început să mă rad, încercând să nu-mi văd fața în oglindă. M-am spălat peste tot. M-am spălat pe dinți. Mi-am clătit gura. Din celălalt robinet venea apă rece ca gheața. Îmi dădea o senzație plăcută pe obraji. Trăiam. Existam. Mi-am privit fața în oglindă. Nu aveam nimic deosebit. Nimic neobișnuit. Continuam să mă îngraș. Aveam abia patruzeci și trei de ani. Dar vârsta omenirii, veșnicia toată, îmi stătea în spate. Mă uitam în propriii mei ochi, în oglindă. Era ca și cum mi-aș fi privit în ochi propria-mi moarte. Nu m-a înfricoșat. Deloc. Nu mă mai sperie.

M-am îmbrăcat repede. Îmi stătea gândul deja la cafea și la ziare. Încă în papuci și cu haina de casă m-am îndreptat spre sufragerie. Soția mea era acolo și citea ziarele. Ea ajunsese deja la Helsingin Sanomat (Știrile din Helsinki). Bună dimineața, draga mea.

Atât de simplu, atât de obișnuit, atât de sigur. Nimic nu se schimbasese. Cafeaua era fierbinte. Fusese dată în clocot din nou, pentru mine. Ai casei aveau mare grijă de mine. Trăiam, existam. Astăzi cafeaua avea un gust deosebit de bun. Dar soția mea nu se uită la mine.

“Am visat ceva azi-noapte”, am spus ezitând.

Întâi n-a răspuns, dar și-a ridicat ochii din ziar și s-a uitat la mine. Dintr-o dată ceața gri de-afară se făcu albăstruie. Undeva soarele încerca să lumineze, trecând printr-o pătură moale de nori, groasă cât un munte. În lumina aceasta ochii ei erau de un albastru închis. Niște ochi iscoditori, albaștri. Ea nu-și pieptănase încă părul. Îmi plăcea părul ei așa cum era. Părul ei de dimineață, părul ei de seară. Vise din zori, vise de noapte.

“Pantofii îți sunt încă umezi”, mi-a atras ea atenția.

“Am visat, totuși, ceva”, am spus eu ferm. “A fost doar un vis”.

“Ninsoarea tocmai se opri”, am spus. “Lopețile intențenților au început să se audă pe stradă. Zăpada era umedă. Părțile necurățate ale străzii păstrau urme negre de picioare. Când s-a făcut mai lumină, urmele au început să se albăstrească.”

“Pe unde te-ai plimbat?”, m-a întrebat ea.

Mă gândeam. Totul era complicat. Era greu de explicat. Era încă și mai greu să nu dau nici o explicație. Mi se strângea doar durere în inimă.

“Pe acolo pe unde am locuit ca băiat”, am spus. “Pe acolo pe unde am locuit de la cinci până la douăzeci și doi de ani. Știi tu.”

“Cred că era ora șapte”, am spus. “Începuse deja să se lumineze. Am trecut doar pe vechea stradă spre școală. Știi tu. Nu era un drum lung. Doar prin părculeț, peste deal, pe lângă biserică și pe scări în jos. Apoi m-am întors acasă și m-am dus din nou la culcare. Și ce bine-am mai dormit.”

“Am văzut”, a spus ea. “Să nu crezi că n-am observat.”

Ea nu s-a mai uitat la mine. Era atât de greu să exiști. După un moment am spus cu umilință: “Îți mulțumesc că n-ai spus nimic.”

“Ce rost ar avea”, a remarcat ea. “Nimic nu mai are rost.” Dar în cuvintele ei nu se simțea amărăciune. Peste un moment a consimțit: “Poate că și eu mă împietresc. Nu-mi mai pasă. Am adormit chiar imediat. Nu m-a deranjat.” Totuși a adăugat îndată: “Ai putea să-mi aduci țigările. Sunt pe noptieră. Nu uita portțigaretul.”

Era totuși neliniștită. În mod obișnuit nu fuma dimineața. În timp ce-i aprindeam țigara, ea și-a privit degetele și a remarcat singură: “Trebuie să-mi amintesc să-mi fac unghiile astăzi.” Cât îi iubisem mâinile. Dar astăzi nici asta nu mai ajuta la nimic.

“Nu-i asta”, am spus șovăielnic. “Abia dacă poți înțelege.” Mi-era greu să respir, inima îmi bătea tare. “Visul l-am avut cu mult înainte. Numai că nu l-am putut uita. Odată treceam pe aceeași stradă. Nu, nu pe strada școlii, ci de-acasă spre bibliotecă. De la vechea locuință către biblioteca orașului. Dar pe aceeași stradă. Amândouă dealurile înalte. Seara, spre șase, șapte, după ce-mi citisem

lecțiile, după ce luasem cina și spălasem vasele. Era ger, vântul îmi biciuia obrazii cu ace mici de gheață, astfel încât ochii îmi lăcrimau și urechile îmi erau înghețate. Felinarele erau aprinse. După apusul soarelui, înainte de a se lăsa întunericul, lumina felinarelor era verde. Mai ales primăvara lumina felinarelor era verzuie, când dădeam fuga spre bibliotecă sau mă întorceam de acolo.

“Acele coperte maro”, am spus. “Mirosul cărților vechi, mirosul din bibliotecă, niciodată nu-l voi putea uita. Mirosul din clasă. Mirosul cărților din bibliotecă. Atât de pătrunzător. Toate cugetările de pe lume. Și poezia. Așa crezusem.”

“Dar azi-dimineață?”, a întrebat ea. “Ce-ai citit până atât de târziu?”

“Oh, am stins lumina încă la patru”, am zis. “Pascal ar fi trebuit să mă adoarmă. “Educația sentimentală” a lui Flaubert care a apărut în suedeză. Figura ca subiect la examenul scris pentru diplomă. Nici n-o citisem. Acum a murit și Hirn. Cred că de aceea mi-a venit în minte biblioteca. “Salammbô”. “Ispitele Sfântului Anton”. Și Anatole France. Toți, toți. Așa, deci. Poate că n-am reușit să adorm ușor. Dar după plimbare, am dormit. Am dormit foarte bine.”

Visul mi-a revenit în minte. Mi-era, cu adevărat, foarte greu. Inima mi se dilatase în piept. Dacă aș fi știut să plâng, poate aș fi făcut-o. Pentru că n-am știut, am zâmbit. “Mă știi tu pe mine”, am zis.

Am început să povestesc: “Uitasem în întregime și cu totul de asta. În anii de muncă, în anii de alergătură, în anii trecuți în zadar. Desigur că cei mai buni ani, bineînțeles. Dar ce-a mai rămas oare din ei? Abia acum am timp să respir în voie, am timp să mă opresc pentru a-mi aminti. Dar acum nu-mi mai amintesc, nu-mi aduc aminte, orice aș face. Poate de aceea m-am plimbat în zori. Încercam să-mi amintesc ceva ce nu-mi puteam aminti. Dar nu mi-a fost de nici un folos. A ajutat doar în alt fel.”

“De ce-ar trebui să-ți amintești?”, a întrebat ea pe un ton tandru, dar totuși cu o ușoară superioritate. “E oare atât de important?”

“Pentru mine este un lucru important”, am spus puțin contrariat. După ce am avut acest vis, după ce mi-am amintit ceva, lucrul acesta este mai important decât orice altceva. Cu toate că eu exagerez, bineînțeles. Poate că e doar încăpățănare. Poate că nu pot suporta doar faptul că am uitat pe de-a-ntregul un lucru atât de important pentru mine. O situație ca aceasta te face să fii melancolic, atât de dezamăginit în melancolie.”

Totuși am zâmbit. Trăiam, existam. Și cafeaua avea un gust bun astăzi. Așa ca de obicei, ca acasă, unde toate erau în siguranță. Cu totul altfel ca atunci când am vegheat singur, cu noaptea-n cap, până când ninsoarea s-a oprit și lopețile intențenților au început să hârșcăie pe două străzi și de departe am auzit vuietul primului tramvai.

“Uite, visul acesta mi-a amintit faptul că în copilărie am avut un sertar, un sertar încuiat”, i-am povestit. “Nu știi, pentru nimic în lume nu pot să-mi amintesc câți ani aveam atunci, poate că opt, poate deja unsprezece. Cel puțin știam deja să scriu. Știam să scriu chiar bine. Știu acest lucru sau poate că mi-l

amintesc. Și am vrut cu tot dinadinsul, devenise o necesitate pentru mine să am sertarul meu propriu, un sertar care să poată fi încuiat cu cheia, astfel încât nimeni altcineva să nu-l poată deschide, nici chiar mama, nimeni.”

“Și de masa aceea îmi amintesc foarte bine”, îmi venise în gând. “Era o masă veche, zgâriată, o masă dintr-o cameră de copil. Vopseaua îi era scorojită. Mi se pare că aș mai putea recunoaște încă figurile formate de vopseaua scorojită. Poate că aș reuși să le desenez, dacă aș vrea. Dar nu e vorba de asta. La cele două capete ale mesei existau sertare libere care se trăgeau. Unul din ele mi-a fost atribuit. Dar nu avea lacăt. Am vrut, am ținut cu tot dinadinsul să aibă un lacăt pe el. Și, pe banii mei, din economii proprii, am cumpărat eu însumi lacătul pentru sertar. Aproape că-mi amintesc cum m-am dus la magazinul de fierărie, vizavi de papetărie. Am cumpărat un lacăt obișnuit cu belciuge și le-am fixat stângaci cu ciocanul de părțile laterale ale mesei și ale sertarului. Astfel am avut un sertar pe care puteam să-l încui. Era cel mai bun lucru pe care-l avusesem până atunci. Poate că un adult l-ar fi putut deschide fără efort, dacă ar fi vrut, mă gândesc eu acum. Dar atunci nici nu mi-ar fi trecut prin minte o astfel de idee. Da, poate că aveam opt sau nouă ani.”

“Dar văd că-ți amintești”, a spus soția mea, privindu-mă mirată. “Îți amintești chiar prea bine.” Privirea sa era din nou matern zâmbitoare și foarte albastră, prietenoasă, o privire protectoare. Nu, nu m-a tulburat nimic, nici chiar cât timp ea m-a privit astfel. Nici expresia feței mele nu cred că lăsa să se vadă nimic. Poate că în ochi a văzut ceva, dar se și poate greși atât de ușor din ochi. Viața obișnuită și pusă la adăpost este lipsită de primejdii și de griji. Nu se vede nimic din ochi. În orice caz nu înainte de a fi prea târziu.

“Nu, draga mea”, i-am spus și am încercat să râd. “Chiar asta e problema. Chiar asta e lucrul cel mai înnebunitor. De toate astea îmi amintesc foarte clar, iar de sertarul mesei și de lacăt îmi aduc aminte atât de bine, că le văd încă în fața ochilor. Și pot să deschid, în minte, sertarul, trăgându-l și văzându-l gol, cu forma scândurilor lui netezite. Dar, draga mea, ce anume voisem să păstrez în sertar, de ce încuierea lui era atât de necesară și de importantă pentru mine, încât nici în ruptul capului nu pot să-mi amintesc, orice aș face? O ciudățenie, nu-i așa?”

Poate chiar atunci s-a întâmplat să mă privească în ochi, deoarece ea n-a mai râs. Din contra, a devenit foarte gravă, poate chiar mai serioasă decât mine, care cel puțin am încercat să zâmbesc. Poate că, după toate astea, ea a înțeles sau a simțit ceva. Asta mi-a dat curajul să continuu povestea.

“Deci, ce voisem eu să ascund neapărat, încă din copilărie?”, m-am întrebat pe mine însumi. “Oare să fi scris ceva ce nu trebuia să fie văzut de nimeni, cu nici un preț? Ce altceva aș fi avut de ascuns? Când aveam opt ani. Sau nouă. Sau poate că aveam de-acum unsprezece ani. De unde aș putea ști? Mi-am înșirat toate gândurile, am cugetat și am răscolit, azi-dimineață, în zori, am luat-o și spre școală, ca să-mi aduc aminte. Ar fi trebuit să rezulte niște asocieri de gânduri, care să mă ducă pe urme. Dar, nimic. Toate urmele sunt șterse, topite,

cu totul dispărute. Nu putea fi vorba de dulciuri, pentru că nu eram într-atât de ahtiat după dulciuri. Nici de bani, pentru că eu nu avusesem bani, nici n-ar fi fost necesar să-i ascund. Ce-ar fi putut să fie, spune tu.”

Ea a dat doar din cap și m-a privit cu milă. Dar nu mi-a fost de folos mila, nici înțelegerea, nici bunătatea, nici casa, nici obișnuința, nici siguranța.

“Ce-ar fi putut să fie?”, m-am întrebat eu însumi. “Ce-ar fi trebuit să ascund atât de tare încă de pe-atunci? M-am deschis pe mine însumi, m-am răsturnat pe mine însumi, ca pe un sertar, am răscolit și am căutat peste tot și nu cred să fie ceva în mine de nemărturisit, dacă ar trebui de spus, cel puțin ție, dacă nu celorlalți. Numai asta n-o știu. Asta mă intrigă. Mă necăjește teribil.

“Să nu fie, oare, nimic?”, a întrebat ea, cu îndoială în glas.

“Nimic”, am zis, “cu siguranță nimic, dacă ar trebui ceva mărturisit. Nu cred să mai existe piedici. Zădărnice, răceală, totul fără nici o bază, nu-i așa? Dar nu trebuie spus totul. De ce să-l rănești pe celălalt, poate că e suficient să te rănești pe tine însuși. Dar asta-i altceva, un lucru căruia nu-i dau de capăt. De aceea m-am speriat. De aceea visul m-a înspăimântat atât de tare.”

“Te-ai speriat, oare?” a întrebat ea.

“Bineînțeles, tu nu-ți dai seama că sertarul încuiat e încă în mine. Niciodată de-acum înainte n-am să reușesc să aflu ce-am ascuns într-însul. Atât de irevocabil am uitat visul. Nici n-ar fi fost necesar să fie ceva important. Ar fi putut să fie ceva cu totul fără importanță, ceva cu totul copilăresc. Dar atâta timp cât nu știu, faptul mă sperie. Nu pentru ceea ce ar fi putut să fie, în sine, ci pentru că nu știu despre ce e vorba. Înțelegi, atâta timp cât nu știu, nu mă voi putea cunoaște pe mine însumi. Acel sertar ferecat este înlăuntrul meu. A rămas în mine. Pentru totdeauna. Orice aș face. În vis mi l-am amintit. Dar de ce oare? Și chiar acum. În această stare. La această vârstă. Poate că e o parabolă despre mine însumi. Nu mă voi putea desface pe mine însumi din această încleștare. Cheia a fost pierdută. S-a pierdut încă din anii copilăriei.”

Atât de domestic, atât de liniștitor. Și cafeaua a avut azi un gust bun. Mi-am mai turnat și a patra ceașcă. “Vrei și tu?”, am întrebat. Ea a dat din cap, refuzând, a aruncat o privire spre mâini și a plecat să-și caute sticlucă cu lac de unghii.

“În acetonă este, cu siguranță, oțet”, am spus. “Miroase atât de ciudat. Niciodată până acum n-a mirosit astfel.”

“Probabil”, a zis ea.

“Poate că e chiar bine că am timp de gândit”, am spus. “Nu mai e nici o grabă. Sunt ca un ceas care s-a oprit. Ei, în curând va veni din nou primăvara. În orice caz, voi putea citi. Oricum, îmi va trece timpul, până când va începe să se întâmple ceva înlăuntrul meu.”

“Sau în afara ta”, a observat ea.

“Nu”, am spus. “Nimic nu are nici o importanță. Nimic nu mai are, în această stare. Numai ce se va întâmpla în mine însumi va mai avea importanță. Uite, masa, sertarul însuși au existat doar, mi le pot aminti exact și le mai pot

avea încă în fața ochilor, chiar dacă au dispărut. Dar ce era în sertar, asta nu voi afla niciodată. În mod analog, va veni odată ziua când nimeni nu va mai ști ce-a fost în mine. Îngăduie-mi, deci, să mă îndrept într-acolo. Lasă-mă să caut. În acest moment chiar nimic nu mai are importanță. M-aș dezvălui pe mine însumi, cu voluptate, dacă aș putea.”

“Eu n-am spus nimic”, a remarcat ea.

...”Nu”, am consimțit. “Îți mulțumesc pentru asta.”

1951

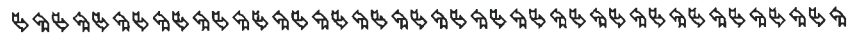
Din volumul Mika Waltari, Opere, Sertarul ferecat și alte povestiri,
WSOY, 1978, pp. 155-161

Mika Waltarin Teoksia, Lukittu laatikko ja muita kertomuksia,
vuoden 1978 painos, WSOY, p. 155-161

Versiunea în limba română de

Tuula T. TEIRI și Marilena ALDEA

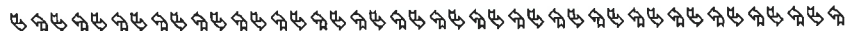
Universitatea din Turku

CĂRȚI NOI

A apărut, în Editura Fundației Culturale Române, un roman de succes, publicat de curând în Finlanda, semnat de **Anna-Leena Härkönen**. Tradus în română de Teodor Palic, cunoscut de-acum prin traducerile sale din literatura finlandeză, romanul *Ziua ușilor deschise* s-a bucurat de atenția publicului din Finlanda, deoarece readuce în discuție, într-o manieră modernă și originală, eterna problemă a dezacordului dintre generații. Anna-Leena Härkönen, actriță de teatru și de televiziune, s-a impus și în lumea literară, prin talentul ei viguros și prin curajul de a aborda, fără inhibiții, cele mai acute teme ale societății finlandeze contemporane.

Redacția

CUPRINS

Noi și Eminescu	5
Câteva aspecte ale operei eminesciene	10
Relațiile diplomatice dintre România și Finlanda	12
Studenți ai lectoratului, traducători ai lui M. Eminescu în finlandeză	14
Eino Leino în limba română	22
Ioan Andreescu – 150 de ani de la naștere	29
Săptămâna filmului finlandez în România	34
România văzută de străini	37
Societatea românească contemporană	38
Cărți noi	41
Predarea limbii române în Finlanda	43
Helsinki, oraș cultural al anului 2000	45
În Finlanda se vorbește despre România	47
O studentă din Finlanda despre România	49
Aspecte ale umanismului românesc	51
Aspecte ale simbolismului focului în spațiul cultural românesc	57
În Finlanda se scrie despre limba română	67
<i>România în inima mea</i>	68
Teodor Palic - traducător al <i>Egipteanului</i> de M. Waltari în română	70
Nuvela <i>Sertarul ferecat</i> de M. Waltari în românește	73